

II RIIGIKOGU

2. istungjärk.

Protokoll nr. 29 (9).

1923 a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Linna- ja alewiwolikogude ning walla- ja maakonnanõukogude wolituste aja kindlaksmääramise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 3. Tallinna tehnikumi mereinseneer-mehaanika eriosakonna põhikirja §§ 6. ja 7. muutmise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 4. Alewiseaduse muutmisseadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 5. Wäeteenistuse kohustuse määrustiku art. 19 täiendamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 7. 1924 aastal kaitsewäkke wõtmise ja sellest wabastamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Merikoolide seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 9. Wäljamaalt sissetoodud mängukaartide tollimärkidega warustamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 10. Seadus Eesti liitumise kohta üleilmilise postiliidu Madriidis tehtud kokkulepetega ning nende juurde kuuluwate lõpuprotokollidega ja täitmismäärustikkudega posttransfertide, posti abil toimetatawate sissekasseerimiste (postikassangu) ja posti ülekannete talituste üle — II lugemisel. Wastu wõetud. — 11. Wälisministeeriumi koosseisu muutmise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud.

II Riigikogu koosolek 19. oktoobril 1923 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Walitsuse looshis: põllutööminister **A. Kerem**, siseminister **K. Einbund**, wälisminister **F. Akel**, tööstus-kaubandusminister **B. Rostfeld**, sõjaminister **A. Andersonkopp**, haridusminister **A. Weiderman**, haridusministeeriumi kooliosakonna juhataja **G. Ollik**.

P ä e w a k o r d :

1. Linna- ja alewiwolikogude ning walla- ja maakonnanõukogude wolituste aja kindlaksmääramise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Tallinna tehnikumi mereinseneer-mehaanika eriosakonna põhikirja §§ 6. ja 7. muutmisseadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Alewiseaduse muutmisseadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Wäeteenistuse kohustuse määrustiku art. 19 täiendamise seadus — riigikaitse komisjoni ettepanek.

5. Merikoolide seadus — hariduskomisjoni ettepanek.

6. Wäljamaalt sissetoodud mängukaartide tollimärkidega warustamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

7. Seadus Eesti liitumise kohta üleilmilise postiliidu Madriidis tehtud kokku-

lepetega ning nende juurde kuuluwate lõpuprotokollidega ja täitmismäärustikkudega posttransfertide, posti abil toimetatawate sissekasseerimiste (postikassangu) ja posti ülekannete talituste üle — II lugemisel.

8. Wälisministeeriumi koosseisu muutmise seadus — II lugemisel.

Koosolek algab kell 5.20 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Tõnison** täiendamine. **son:** Päewakord on Riigikogu liigetele kätte antud. Kas tehakse ettepanekuid päewakorra kohta?

P. Keerdo (töörp.): Tänase Riigikogu koosoleku päewakorras on esmalt linna- ja alewiwolikogude ning walla- ja maakonnanõukogude wolituste aja kindlaksmääramise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek, ja kolmanda punktina alewiseaduse muutmisseadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek. Meie ei ole olnud kunagi arwamisel, et kodanlikes korras need walimised mingisugust rahwa tahtmist awaldawad, sest ei ole kunagi walimistel tööliklass ühes kodanlusega ühesugustel tingimistel olnud. Nende seaduste põhjal, mis täna lõpulikult redaktsiooni komisjoni ettepanekul vastu wõetakse, wõetakse lähemal päewil juba omawalitsuse walimised ette. Nendel walimistel tahetakse seda nii kitsast wõimalust, nagu tööliklassil senistel walimistel olnud, weelgi kitsendada. Praegu tuleb tööliklassil walimisele minna sarnases seisukorras, kus temal üldse...

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun päewakorra juurde jääda.

P. Keerdo (töörp.): Ma räägin päewakorra kohta, linna- ja alewikogude seadus on täna päewakorras.

Juhataja **J. Tõnisson**: Ma palun päewakorra kohta kõneleda, aga mitte üldisi waidlusi alata.

P. Keerdo (töörp.): Nüüd tehakse sellega takistusi, et kogu töölisajakirjandus just walimiste ajaks sulutakse ja sellega igasugune wõimalus wõetakse oma seisukohta awaldata, nagu seda tehti Riigikogu walimiste eel. Panen ette, enne kui neid seadusi lõpulikult kujul wastu wõetakse, päewakorda täiendada ja esimeseks päewakorra-punktiks wõtta seda punkti, mis eilsest päewakorrast läbi wõtmata jäi, nimelt Riigikogu liikmete Keerdo, Alliku ja Tompi arupärimise-ettepanek töölisajakirjanduse sulgumise kohta.

A. Jõeäär (sd.): Riigikaitse komisjoni nimel panen ette tänase koosoleku päewakorda wõtta: 1) Kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus ja 2) 1924 aastal kaitsewäkke wõtmise ja sellest wabastamise seadus. Neid paigutada päewakorras 4 ja 5 punktide wahel, sest neil on analoogiline iseloom. Pealegi on neil kiire iseloom, sest üks neist peab juba maksma hakkama enne 1. nowembrit s. a. Nende seaduseelnõude päewakorda wõtmiseks ei peaks mitte takistust olema, sest et need seaduseelnõud on Riigikogu liikmetele kätte saadetud.

Juhataja **J. Tõnisson**: Nende wiimaste seaduseelnõude päewakorda wõtmiseks takistusi ei ole, sest nad on paljundatult Riigikogu liikmetele kätte jagatud. Ettepanekud on tehtud rkl. Keerdo poolt esimese päewakorra-punktina päewakorda wõtta rkl. Keerdo, Alliku ja Tompi arupärimise-ettepanek töölisajakirjanduse sulgumise kohta. Teine ettepanek on Riigikogu liikme Jõeäär'i poolt „Wõtta päewakorda riigikaitse komisjoni poolt esitatud kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus ja 1924 aastal kaitsewäkke wõtmise ja sellest wabastamise seadus ja neid mahutada 4 ja 5 päewakorra-punktide wahel“. Esiteks panen hääletamisele rkl. Keerdo ettepaneku. (Hääletatakse.) Rõhuwa enamusega on see ettepanek

tagasi lükatud. (Wahelhüüe: Palume hääled ära lugeda.) Panen selle ettepaneku uuesti hääletamisele. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Ettepanek on saanud 13 häält poolt, 41 wastu, sellega tagasi lükatud. Panen nüüd rkl. Jõeäär'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu asub päewakorra I. punkti juurde.

2. Linna- ja alewikogude ning walla- ja maakonnakoogude wõlituste aja kindlaksmääramise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Linna- ja alewikogude ning walla- ja maakonnakoogude wõlituste aja kindlaksmääramise seaduse“ teksti ilma ühegi redaktsioonilise muudatuseta.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra punkti juurde.

3. Tallinna tehnikumi mereinseneerimehaanika eriosakonna põhikirja §§ 6. ja 7. muutmisseadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Tallinna tehnikumi mereinseneerimehaanika eriosakonna põhikirja § 6. ja 7. muutmisseaduse“ teksti järgmiste parandustega:

Parandus 1) Pealkirjas: muutmise seadus, peab olema muutmisseadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Ast** (loeb): Parandus 2) § 6 rida 1: wastu wõetud, peab olema wastu wõetud; sealsamas rida 4: ettenähtud, peab olema ette nähtud.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

tawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

4. Alewiseaduse muutmisseaduse — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Alewiseaduse muutmisseaduse“ teksti järgmise parandusega: Pealkirjas: muutmise seadus, peab olema muutmisseadus.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

5. Wäeteenistuse kohustuse määrustiku art. 19 täiendamise seadus — I lugemisel. Riigikaitse komisjoni aruandja **A. Jõeäär**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolewa seadusega täiendatakse wäeteenistuse

kohustuse määrustiku art. 19 märkusega, mille järele arwesse wõetakse wäeteenistuse aeg, mis Eesti kodanikud Eesti wabadussõja ajal Latwia sõjawäes teeninud. See seadus on teatud kergenduseks nendele Eesti kodanikkudele, kes ühel ehk teisel põhjusel sel ajal, kui wabadussõda lahti puhkes, Latwias elasid ning seal sõjalisest tegewusest osa wõtsid. Analoogiline seadus on Latwias maksma pandud ka Latwia kodanikkude kohta, kes samal ajal Eesti ja Leedu sõjawäes teenisid. Riigikaitse komisjoni nimel panen ette seda seadust esimesel lugemisel vastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on käesolew seadus esimesel lugemisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

6. Kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus — I lugemisel. Riigikaitse komisjoni aruandja **A. Jõeäär**: Käesolewa seadusega arwatakse 1. novembril 1923 a. tagawarawäkke kaitse-

wäelased, kes jalawäes 21 kuud teeninud ja 1. detsembril k. a. teistest wäeosadest. See oleks teatud kergendus nendele sõjawäelastele, kellede teenistusaeg, 2 aastat, alles weebruarikuus 1924 a. möödub. Kuid möödaläinud aasta eeskujul on leitud ka käesolewal aastal wõimalikuks peale jalawäelaste kojulaskmist ka teistest wäeosadest neid kaitsewäelasi, kes 2 suwet õppusel olnud, enne teenistuse aja möödumist, wabastada. Riigikaitse komisjon on walitsuse poolt esitatud eelnõus wäikesse muudatuse ette wõtnud, nimelt on muudetud wabastamise tähtaeg tehniliste wäeosade kohta ja määratud selleks 1. detsember 1923 a., sel põhjusel, et tegelikult wõimatu on wabastamist 1. novembril käesolewal aastal läbi wiia. Teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu wõtta.

W. Kangur (töörp.): Töölisesitajatel ei ole selle vastu midagi, kui lastakse sõdurid tagawarawäkke, kuid naelutan siinjuures kinni, et see ei ole mitte walitsuse õige seisukoha awaldis. Walitsus ei ole siimaani wastanud töölisesitajate küsimise peale Prantsusmaa ettepaneku asjus kallaletungimise kohta nõukogude Wenemaale. Senni kui walitsus...

Juhataja **J. Tõnisson**: Siin ei kõnelda mitte välispoliitikast, waid meil on kõne all kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus. Teen Teile esimese hoiatuse.

W. Kangur (töörp.): Kunni walitsus wastab meie küsimise peale Prantsusmaa ettepaneku asjus, panen ette seadust päewakorrast ära wõtta.

Sõjaminister A. Anderkopp: Kui sõjaministeerium Wabariigi Walitsusele selle seaduseelnõu esitas ja tema Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogu juhatusle ja wiimase poolt riigikaitse komisjoni anti ning komisjon seda praegu Riigikogule esitab, siis ei ole minul, kui sõjaministeeriumi juhatajal, niisugusest ettepanekust, nagu eelkõneleja ette tõi, teada olnud. Ja sellepärast, kui lugupeetud kõnelejal ainult see motiiviks on, siis ei tohiks ta isegi enam ettepaneku poolt olla.

Juhataja **J. Tõnisson:** Sõna-soowijaid ei ole. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jõeäär:** Kui siin tehtud ettepanek saaks Riigikogu poolt vastu wõetud, ja seaduse arutamine teadmata aja peale saaks edasi lükatud, siis raskendatakse sellega paljude meie kaitsewäelaste seisukorda ja nad peaksid kauemaks ajaks teenima jääma, kuni nende 2 aastat täis saaks. Sellepärast leian, et seda seadust päewakorrast ära wõtta wõimalik ei ole. Teen ettepaneku seadus esimesel lugemisel vastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson:** Riigikaitse komisjoni poolt on tehtud ettepanek seda seadust esimesel lugemisel vastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

7. 1924 aastal kaitsewäkke wõtmise ja sellest wabastamise seadus — I lugemisel. Riigikaitse komisjoni aruandja **A. Jõeäär:** Käesolew seaduseelnõu on peajoonetes analoogiline sellele seadusele, mis 1923 aasta kohta käis ja minewal aastal „Riigi Teatajas“ nr. 155/156 välja kuulutatud. Seaduseelnõus on mõned muudatused tehtud, nimelt on muudetud wastuwõtmise ja wabastamise tähtajad. Wastuwõtmise algpäewaks on määratud 1. detsember 1923, ja kogumispunkti ilmumispäewaks 12. jaanuar 1924 a. Käesolewal aastal oli see tähtaeg 26. weebruar 1923 a., nii et seega tegelikult kaitsewäelased poolteist kuud warem teenistusse ilmuwad. See muudatus on tingitud järgmistest põhjustest: Waremini teenistusse ilmumine on tarwilik selleks, et wõimalik oleks õppust talwel algada ja kewadeks kursust läbi wõtta, teiseks on sõjaministeeriumil kawatus wäeteenistuse aega tulewikus weelgi lühendada, mida käesolew uuendus wõimaldaks. Tegelikult mingisugusest wäeteenistuse aja pikendusest praegu kõnet olla ei saa, sest sõjawäest wabastamise tähtaja kohta antakse tulewikus eriseadus välja. Wabastamise tähtajaks nende kaitsewäelaste jaoks, keda 1924 a. tagawarawäkke arwatakse, on wõetud 1. oktoobri asemel 15. oktoob-

ber. Selle läbi tõepoolest pikendatakse kahe nädala wõrra nende teenistusaega, keda tuleb 1924 aastal wabastada. See lühikene wõrdlemisi pikendus on tarwilik selleks, et wõimalik oleks suwiseid õpupisi manööwritega lõpetada, mis aga meie oludes enne seda tähtaega wõimatu. Selle tõttu ei olnud wõimalik käesolewal aastal seaduses ettenähtud tähtajast kinni pidada ja oleks seega otstarbekohasem seaduses uus tähtaeg sarnane määrata, et sellest tegelikult wõimalik oleks kinni pidada. Muid muudatusi selles seaduseelnõus tehtud ei ole, wõrreldes käesolewa aasta kohta makswa seadusega. Teen riigikaitse komisjoni nimel ettepaneku seda seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek ja sellega seadus I lugemisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

8. Merikoolide seadus — I lugemisel. Hariduskomisjoni aruandja **J. Jaanis:** Meie piirisid waadeldes ja meie riigi seisukohta arwesse wõttes, niisamuti ka wõrdlemisi suurt laewade hulka, mis meil praegu kaubitsewad meie merel ja väljaspool Balti merd, peawad wist kõik tunnustama, et Eesti kui sarnane on meririik. Kuid mere-läbikäimise ja kaubanduse edendamiseks ei ole mitte tarwis ainult praktilisi wilumusi, waid on tarwis ka teoreetilisi kogemusi ja teadmisi. Meil tegutsewad praegu nende teadmiste ja kogemuste edendamiseks kolm merikooli, nendest kõige wanem Käsmus, siis tema järgmine Kuressaares ja kõige noorem Tallinnas. Need kolm merikooli, kus minewal aastal õpetust said 90 meie tulewast merimeest, töötasid nagu paljudki meie koolid ajutiste määruste põhjal. Nüüd on asi nii pikale jõudnud, et Wabariigi Walitsus on esitanud seaduseelnõu, mis kindlaks peab määrama meie merikoolide korra ja nende õpeaja, tegewuspiirid ja ka õigused. Käesolewal seadusel, mis juunikuus hariduskomisjoni anti, on pikk ajalugu, peaaegu niisama pikk, kui meie riigilgi. Juba Asutawa Kogu päewil esitati käesolew seadus

Asutawale Kogule ja wõeti Asutawa Kogu hariduskommisjonis kolmel lugemisel wastu. Kuid Asutawa Kogu ette see seadus ei jõudnud, ei saanud seal sanktioneeritud, sellepärast, et Asutaw Kogu oma töö enne lõpetas. Samasugune nähtus, nagu Asutawa Kogu hariduskommisjonis, kordus merikooli-seaduse juures ka esimeses Riigikogus. Nüüd on siis lõpulikult seadus jõudnud Riigikogu ette ja ma kannaksin need põhimõttelised alused, mis selle seaduse juures haridusministeeriumis ja hariduskommisjonis arwesse on wõetud, lühidalt siin ette.

Meie merikoolid on kolmeklassilised, kusjuures nendele kolmele klassile tuleb juurde ettewalmistusklass, mis täiendusklassiks saab olema neile algkooli kuue klassi lõpetajaile, kelle teadmised selleks liiga nõrgad, et oma haridust merikoolides jätkata. Nii läheb siis meie merikool juba siin lahku nendest merikoolidest, mis Eesti merikooli eelkäijad olid Wenes, siis, kui meie Wene riigi osa olime. Sel ajal olid merikoolid meil kaheklassilised, nüüd on nende klasside arw tõstetud ühe wõrra, ja peab tähendama, et peale selle on meil wõimalik awada merikoole iga üksiku klassiga, nii näituseks ühe, kahe ja kolme klassiga, sest et iga üksik klass annab teatud kutse, I klass annab selles seaduses ettenähtud kutse, nõndanimetatud ligisõidu tüürimehe õiguste peale; teine klass annab kaugesõidu tüürimehe ja ligisõidukapteni kutse ja kolmas klass annab kaugesõidukapteni kutse. Siis läheb weel meie praegune merikooli-seadus lahku nendest merikoolide-seadustest, mis olid tema eelkäijad Eestis selle poolest, et on püütud ühtlustada meie merikooli Lääne-Euroopa merikoolidega ja wiia neid sellele seisukohale wälja, et enne, kui meie merikooli noored merimehed astuwad, neil oleks juba pikk merikäigu staash olemas. Nii nõutakse ettewalmistusklassi sisseastumise juures 32 kuulist merel käimist, I. klassi sisseastumise juures — 36 kuulist, II. klassi sisseastumise juures — 48 kuulist ja kolmandasse klassi astumiseks kaugesõidu tüürimehe diploomi ja 24 kuud sõitusid merel, neist 12 kuud kaugesõidus. Üldkokkuwõttes wõime tähele panna, et selleks, et omandada kaugesõidukapteni kutset, on tarwis käia merel 72 kuud ehk 6 aastat. Ennemalt makswate seaduste põhjal maksis sarnane kord — nimelt

siis, kui meie merikoolid töötasid weel Wene korpuse järele — et ei nõutud nii suurt merel käimist, nõuti ainult 12—20 kuud ühelt poolt ja teiselt poolt peale teoreetiliste teadmiste omandamist praktilist merel käimist, peale selle, kui kool lõpetatud oli, kusjuures kooli lõpetaja laewal lihtmadrusena teenima pidi. Et see aga arusaamatusi tekitas laewajuhide ja merikooli lõpetajate wahel, siis asus hariduskommisjon sellele seisukohale, et meripraktika peaks käima teoreetiliste teadmiste omandamise eel.

Merikooli kui kutsekooli on püütud ka siin mitmes paragrahwis kooskõlasse wiia meie teiste kutsekoolidega. Seda wõib märgata õpetajate palga suhtes, seda wõib ka tähendada õpilaste arwu juures. Õpilaste arw ei ole mitte nii suur, kui see harilikult keskkooli klassides on. Ette on nähtud: ettewalmistusklassis 30 õpilast, I klassis — 25, II — 20 ja III — 20. Niis siis mõned üksikud põhimõtted, millega see seadus lahku läheb nendest korraldustest ja seadustest, mis meil senni makswad olid.

Merikooli juhiwad kooli juhataja ja pedagoogikanõukogu. Merikoolid wõiwad awatud saada nii hästi riigi poolt, kui ka eraisikute poolt. Kuid praegu, nagu meie teame, tegutsewad kõik meie merikoolid üldiselt riigikoolidena. Muidugi wõiwad nii üksikud eraisikud, kui ka linna- ja maakonna omawalitsused neid koolisid awada. Seadus seisab koos 52 paragrahwist ja hariduskommisjon, läbi waadates käesolewat seaduseelnõu, tegi mõned redaktsioonilised parandused jne. Mõnes kohas tulid liita üksikud paragrahwid kokku, et seadusse rohkem loogilist mõtet sisse panna. Hariduskommisjon waatas seaduse läbi ning töötas ta niisugusel kujul wälja, nagu ta nüüd paljundatult härradele Riigikogu liigetele kätte on saadetud.

Teen hariduskommisjoni nimel ettepaneku merikoolide-seadust, mis meil wäga tarwilik, I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see seadus I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

9. Wäljamaalt sissetoodud mängukaartide tollimärkidega warustamise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson:** Riigikogu poolt 8. märtsil 1923 a. vastuõetud seadusega on mängukaartide walmistamine Eesti punaseristi ainuõigus. Mängukaartide sissewedu on keelatud 20. detsembrist 1922 a. alates. Et mängukaartide salakaubana sissetoomise wastu wõidelda, peab Wabariigi Walitsus tarwilikuks senni sissetoodud mängukaarte registreerida ja tollimärkidega warustada.

Kuna seda 19. detsembril 1922 a. vastuõetud seaduse alusel teha ei saa, siis on Wabariigi Walitsus esitanud eriseaduse. Rahaasjanduse komisjon on selle seaduse läbi waadanud ja mõne wäheha paranduse otstarbekohaseks tunnustanud. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seadus I lugemisel wastu wõtta.

R. Weiram (töörp.): Meie teame, et Eestis on mängupõrguid küllalt ning nendes mängupõrgutes on olemas Wene mustasajalised pagulased, kes siin aja wiiteks kaartilaudade taga istuwad ja sellepärast teen ma ettepaneku: see seadus ei astu enne jõusse, kuni pole wastu wõetud arupärimine, miks töölisorganisatsioonidele keelatakse meeleafaldusi rahwawaenlaste-parunite sõjakäigu hädaohu wastu.

Juhataja **J. Tõnisson:** Rkl. Weiram'i poolt on järgmine ettepanek tehtud: „See seadus ei astu enne jõusse, kuni pole wastu wõetud arupärimine, miks töölisorganisatsioonidele keelatakse meeleafaldusi rahwawaenlaste-parunite sõjakäigu hädaohu wastu.“ Et siin wormilisi takistusi ei ole, siis panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele rahaasjanduse komisjoni aruandja poolt tehtud ettepaneku, seda seadust I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

10. Seadus Eesti liitumise kohta üleilmilise postiliidu Madriidis tehtud kokkulepetega ning nende juurde kuuluwate lõpuprotokollidega ja täitmismäärustikkudega posttransfertide, posti abil toimetatawate sissekasseerimiste (postikassangu) ja posti ülekannete talituste üle — II lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **A. Tupits** (loeb): Seadus Eesti liitumise kohta üleilmilise postiliidu Madriidis tehtud kokkulepetega ning nende juurde kuuluwate lõpuprotokollidega ja täitmismäärustikkudega posttransfertide, posti abil toimetatawate sissekasseerimiste (postikassangu) ja posti ülekannete talituste üle. Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Tupits** (loeb): § 1. Liituda Madriidi postikongressil kolmekümnendal nowembril tuhat üheksasada kahekümnendal aastal tehtud järgmiste üleilmilise postiliidu kokkulepetega, mille algtekst Hispaania walitsuse arhiwis alalhoidmiseks on deponeeritud:

a) kokkulepe posttransfertide talituse üle — Arrangement concernant le service des mandats de post,

lõpuprotokoll — protocole final,
täitmismäärustik — règlement d'exécution;

b) kokkulepe posti abil toimetatawate sissekasseerimiste (postikassangu) talituse üle — Arrangement concernant le service des recouvrements,

lõpuprotokoll — protocole final,
täitmismäärustik — règlement d'exécution.

d) kokkulepe posti ülekannete talituse kohta — Arrangement concernant le service des virements postaux,

lõpuprotokoll — protocole final,
täitmismäärustik — règlement d'exécution.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Tupits** (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamuslega vastu wõetud, seega on seadus II lugemisel vastu wõetud.

Riigikogu asub päewakorra wiimase punkti arutamisele.

11. Välisministeeriumi koosseisu muutmise seadus — II lugemisel. Wäliskommissjoni aruandja **O. Strandman** (loeb): Wälisministeeriumi koosseisu muutmise seadus.

K. Ast (sd.): Ilma et sisuliselt selle seaduse juures pikemalt peatada, teatan oma rühma nimel, et meie rühm saab pealkirja, niisama ka § 1 vastu hääletama. § 2 kohta luban ma omale sõna wõtta.

Juhataja **J. Tõnisson:** Aruandja lõpusõna ei tarwita. Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 39, vastu 17, sellega on pealkiri vastu wõetud.

Aruandja **O. Strandman** (loeb): § 1. Wälisministeeriumi koosseisus (1923 a. eelarwe lisa — „Riigi Teataja“ nr. 31/32 — 1923 a.) ettenähtud Eesti saatkonna koosseis Washingtonis loetakse maksuwusetaks.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamuslega vastu wõetud.

Aruandja **O. Strandman** (loeb): § 2. Kinnitatakse Eesti saatkond Washingtonis ja konsulaat New-Jorgis järgmises koosseisus:

Saatkond Washingtonis:

1) Saadik palgaga	625 dollarit.
2) 1 sekretäär palgaga	375 „
3) ametnik	240 „

Konsulaat New-Jorgis.

1) Konsul palgaga	375 dollarit.
2) 1 sekretäär palgaga	375 „
3) Ametnik	240 „
1) Konsul	375 „
2) Ametnik	125 „

K. Ast (sd.): Wäga lugupeetud härrad! Selle seaduseelnõu I lugemisel on juba kaunis pikalt ja laialt puudutatud

neid küsimusi, mis ühenduses on meie esituse loomisega Ameerika-Ühisriikides. Põhjenduseks selle esituse loomise puhul, nagu käesolew seaduseelnõu ette näeb, on peaausjalikult kolme asja nimetatud. Esiteks seda, et meie esitusel seal suur ülesanne ees seisab meie wäliswõla asjus. Ühtlasi tunnistati küll, et meie wõlga Ameerika praeguse seisukorra juures wist mitte wähendada ei saa, aga wõlaprotsentide ja wõlatähtaja asjus wõiks meie esitus Ameerikas mõndagi ära teha. Teiseks põhjenduseks toodi seda ette, et kuna Ameerika-Ühisriigid Balti riikidesse oma täisõigusliku esitaja on läkitanud, siis oleks meil diplomaatiliselt wäga raske, wõib olla ka wõimatu, teistsugusel kujul oma esitust sinna läkitada. Kolmandaks nimetati weel seda asjaolu, et täiswõlilisel ministril hoopis kergem on Ameerika poliitilises ilmas liikuda, sidemeid sõlmida ja üldse tegutseda, kui seda on wast liht asjaajajal, kõnelemata konsulist. Mööda minnes puudutati ja nimelt rkl. härra Tõnisson'i poolt ka weel ühte kõrwalisemat küsimust, nimelt meie üldpoliitilist seisukorda tulewiku mõttes ühenduses Wenemaa küsimusega, kuid see oli nagu mööda minnes puudutatud ja see osa küsimusest just elnõu arutamisse ei tarwitse puutuda. Weel lausuti paari kõneleja poolt osalt ka nagu mööda minnes, et ega meie praegu oma esitust luues seda ette tulewase aja peale ära ei määra, kui kaua meie esitus niisugusel alusel, nagu käesolew seaduseelnõu kawatseb, Ameerikasse jääma peab. Mina, austatud härrad, luban enesele weel kõigi nende 3 küsimuse juures pisut peatada ja teie tähelpanu kaalule seada. On ju mitmelt poolt etteheiteid tehtud pahemale tiiwale, ja neid etteheiteid armastatakse teha paremalt tiiwalt, et meie liig palju kõnelewat, liig ohtralt oma sõnaõigust tarwitawat. Kuid minu arwates ükski parlament, ka Eesti parlament, ei tarwitse mitte kannatada parlofoobia all, waid kõigil rahwaesitajatel on õigus oma seisukohta ette tuua ja kaitseda, kuigi see mõnele ei tea mis motiividel koormana tunduks; ometi peaksid nad kohustama endid seda sallima ja sellest mitte mingisuguseid etteheiteid tegema teistele, kes asja enda kohta tähtsaks peawad.

Kõige pealt wõlaküsimus, sest wõlaküsimuses arwatakse peaausjalikult meie saatkonna ülesanne seiswat, ja meie

wõlaprotsentide terminite pikendamise pärast öeldakse just esimeses joones tarwis olewat esitust Ameerikasse saata. Siin luban endale algusest peale kohe tähendada, et sotsiaaldemokraatide arwates mitte ülearune ei ole just praegusel silmapilgul wõlaküsimust üles tõsta ja selles asjas kõik teha, mis wõimalik. Põhimõttelikult ei lausu meie ühegi sõnaga küsimuse ülesseadmise wastu ja arwame, et koguni hea oleks olnud, kui meie selles asjas juba waremalt oleks katsunud mõndagi ära teha. Aga kas on see tee, mida käesolewa seadusega käsitatakse, kõige õigem? Waadake, selle küsimuse juures wõib weel kahelda ja et sellele küsimusele lähemale tulla, siis tahaksin ma pisut karakteriseerida seda õhkkonda, milles meie esitajal Ameerikas, nimelt just Eesti riigi wõlalahendamise asjus tegutseda tuleb, ja teiseks anda väikest ülewaadet sellest, kuidawiisi on Ameerikas lugu praegu wäliswõlaga, sest see küsimus otsekoheses joones puudutab ka meid. Meie ei usu ju ometi, et meie wäliswõla küsimust soowitakse eraldada teistest wäliswõlgade küsimustest. Ja et wäliswõla küsimus Ameerikale mitte ainult riigikassa küsimus ei ole, see tohiks kõigile lugupidamiswäärilistele Riigikogu liigetele teataw olla. Ta on riigikassa küsimus ainult teatud mõõdul, kuid tema küljes ripub weel mitmete lisaatribuutidena muid asju, mis poliitilist kui ka äri- list iseloomu kannawad. Et see lugu nii on seda oleme meie näinud juba neist üksikutest sammudest, mida tuli astuda ja mida on astunud esimeses järjekorras Inglismaa ja tema kõrwal Prantsusmaa. Ameerika wõlaprotsentide terminite küsimus ei ole sugugi uus küsimus, waid temal on peaaegu kolmeaastane iga selja taga. Üldiselt on, nagu teil juba teada, enam-wähem kõik Euroopa riigid Ameerikale wõlgnikuks muutunud. Kuiwõrd head ja usalduswäärilised tema wõlgnikud on, seda teab Ameerika ise kõige paremini. Wõiks kõige pealt nimetada, et juba president Harding'i ajal, see oli 9. weebruaril 1922 a., loodi maailma sõjawõlgade laenukomitee. See komitee loodi eriseadusega, nagu ma juba nimetasin 9. weebruaril 1922 a. Komitees on 5 liiget, teda juhatab rahaminister. Teised 4 liiget nimetab president senati ettepanekul ja nõusolekul. Sellele komiteele oli antud suur õigus, wäga suur wõimupiir. Ta wõis oma äranägemise

järele kokkuleppeid luua, temal oli ka õigus wõla refundeerimise asjus. Ta wõis wõlakohustusi pikendada kunni 25 a., Komisjoni enda töötamise aeg oli aga kindlaks määratud 3 aasta peale. See komisjon oleks kaotanud oma wolitused 9. weebruaril wäljaantud seaduse järele. Mingisuguse iseäralise kontrolli alla see komisjon ei käinud, waid temale oli kohustawaks tehtud protsente kindlaks määrata, kuid ta ei tohtinud neid protsente mitte alla 4½ alandada, missugune määr oli miinumiks pandud; see oli see alammäär protsendi jaoks; ja siis 25 aastat ülemmääraks, milleni komisjon tohtis wõla lõputähtaega edasi lükata. Muidu oli aga komisjoni liigetel oma äranägemise järele õigus talitada. Et see küsimus ei leidnud kongressil ega isegi senatis ja üldises kogus tarwilist poolehoidmist, näitab juba see asjaolu, et see seadus õieti on poolwägiwaldselt elusse wiidud. Ma seletan kohe lähemalt, kuidas see seadus tühjaks tehti. Selle komisjoni kokkusead käis Ameerika-Ühisriikide põhiseaduse wastu, mille tõttu president Harding'il oli omal ajal selle seaduse wäljakuulutamise õieti palju tegemist. Samasugune oli asjalugu sellega, et komisjoni liigeteks, nagu seda Ameerikas ikka juhtub ka teistelgi walitsuse aladel, neli meest nimetati wabariiklaste erakonnast, missugune asjaolu demokraatide poolt suurt opositsiooni wälja kutsunud oli. Pärast poole, kui see komisjon juba tegewuses oli, läks teatud äri-ringkondades, mis kuulusid demokraatliku erakonna poole, suur opositsioon komisjoni tegewuse wastu lahti ja sellega wõis seletada seda, et see komisjon wõis ainult ühe kokkuleppe luua, ja see kokkulepe sündis nimelt Inglismaaga. See kokkulepe Inglismaa wõlgade asjus ei sündinud 9. weebruaril 1922 a. seaduse järele, waid selle juhtumise juures tuli sootu uut teed käia, nimelt anti eriseadus wälja Briti wõlgade tasunise kohta. Wahepeal aga tähendan, et Suur Britannia poolt wõlgade tasumise asjaajamiseks ja läbirääkimiste pidamiseks Ühisriikidesse ei olnud komandeeritud mitte keegi muu, kui praegune peaminister Baldwin, see tähendab, et Inglise walitsus ei annud wõlgade küsimuse lahendamist mitte oma esituse kätte Ühisriikides, nagu meil seda tahetakse teha, see on anda — meie wõlgade lahendamise küsimus Washingtoni esitaja

kätte, waid nimetas erikommisjoni, kelle juhatajaks, nagu ma juba nimetasin, härra Baldwin oli. See komisjon pidaski 9. weebuaril loodud seaduse järele üldwõlgade komisjoniga läbirääkimisi. 28. weebuaril 1923 a. anti eriline seadus wälja Briti ja liri wõlgade fundeerimiseks. Selle seadusega ja nende kokkulepetega, mis selle seaduse loomise eelkäisid, on õieti prätседent loodud Ameerika wõlgade korraldamise asjus. Ühtlasi muudab see seadus 1922 a. weebuarikuu seadust selles mõttes, et komisjoni liigete arw on 8 peale tõstetud, kuna ta enne 4 oli. Endisele neljale wabariiklasele on juurde lisatud 3 demokraati, kuna kaheksas liige on, nagu enne, rahaminister. Selle komisjoni wõimupiiri on osalt kitsendatud ja osalt laiendatud, wõrreldes eelmise komisjoniga. Uue seaduse järele on komisjoniga lugu niisugune, et ta nagu eelmine komisjon wõib igasuguseid kokkuleppeid wõlgade ja wõlaprotsentide asjus teha, ainult selle eeldusega, et kõik sellekohased kokkulepped tulewad kongressile kinnitamiseks. See on, nagu näete, wõrdlemisi suur kitsendus selle komisjoni töös. Teiselt poolt peame ütleva, et komisjoni töö on laiendatud. Kuna endisele komisjonile ette kirjutatud oli, et ta alla nelja ja poole protsendi wõlaprotsenti lasta ei wõi, on praegune komisjon sellest kitsendusest waba. Niisamuti ei kirjutata ette praegusele komisjonile, et ta wõlga wõiks üldterminiga kunni 25 aasta peale pikendada, waid siin on see küsimus juba hoopis lahtiseks jäetud. Briti riigiga tehtud kokkuleppes näeme, et wõlakustutus on edasi lükatud 62 aasta peale, kuna wõlaprotsent 3% peale kindlaks on määratud, mida tasutakse pooleaasta kaupa. Peale selle on seal veel ette nähtud, et esimese wiie aasta jookul on wõlgnikud maksuwabad, ehk küll alguses umbes miljon dollari eest wõlga tasuda oli, nii et jäi 400—600 miljoniline summa järele. See ongi siis nüüd õigusepärast ainuke wäliswõlgade korraldus, mida wõlgnikkudel Euroopa riikidel Ühisriikidega on läinud korda saawutada. Teistest riikidest on peale Inglismaa suutnud veel ainult meie naaberriik Soome oma asju samuti korraldada ja neilsamadel alustel, nagu see enne oli sündinud Inglismaa poolt. See on meile kõigile wist ilma seletamata selge, et Soomel see ainult sellepärast korda läks, et Ing-

lismaa enne seda wõlga Ameerikaga korraldanud oli ja sellesamaga teatud põhijooned üles seadnud ja pretседendi loonud. Kõigest sellest järgneb kahtlemata see tõsiolu, et ka meilgi on lootust Ameerikas oma wõlatermini pikendada, kui ka protsentide maksmise poolest meile kergemaks teha. Seal wist mingisugust kahtlust ei ole. Kui veel meeles pidada, et alles tänawu kewadel on rahaministri abi ühel awalikul koosolekul San-Franciskos, — seletades seda küsimust, kui wõrd maksujõulised on Ameerika wõlgnikud, — öelnud, et nende wõlgnikkude hulgas olla mitmesuguseid: ühed, kelle käest on lootus kõik kätte saada, teised, kelle käest osa wõlga sisse nõuda wõib, aga suur hulk olla niisuguseid wõlgnikka, kelledest 100% tuleb maksujõuetuks pidada ja kelle käest Ameerika-Ühisriigid ei looda oma wõlga sisse kasseerida wõivat. Ma ei ole seda mitte lugenud, aga mulle on asjatundjad inimesed kinnitanud, et need rahaministri abi sõnad on leidnud Ameerika ajakirjanduses märkimist, nii wastuwaidlewas mõttes, kui ka üldse Ameerika riigikassa seisukohalt. Nii, et ma tahaks uskuda, et need sõnad tõepoolest öeldud on.

Kõige sellega oleks meil aeg oma wõlaasjus samme astuda ja ma pean ütleva, et seda mõtet terwitada tuleb. Aga kas nüüd tõepoolest kõigesündsam tee on leitud selle kaudu, et meie oma Ameerika poliitilisele esitajale ülesandeks teeme nende wõlgade asjus läbirääkimisi pidada, selle küsimise juures lubage kahelda. Teie nägite, et Inglise walitsus mitte wõimalikuks ei pidanud oma esitajale Washingtonis sarnast ülesannet teha, waid ta leidis otstarbekohase olewat, saata selleks Ameerikasse erikommisjoni erijuhatajaga. Kui hinnata seda õhkkonda, millest mul kahjuks väga raske on pikemalt rääkida, mida ma aga umbkaudu mõne sõnaga wõiksin iseloomustada, seda õhkkonda, mis on tekkinud Euroopa wõlaküsimuse juures, neid huwisid, mis seal eraisikutel, erakapitaalil kaalu peal seisawad, siis wõime küll julgesti ütelda, et meie poliitilise esitaja peale väga raske on seda ülesannet panna. Nagu teie selle komisjoni loomise loost, seaduse muutmise loost nägite, on Ameerika riigiwõlgade ümber kired üsna tuntawalt mõllanud. Lugupeetud Riigikogu liikmed, teie olete kõik ometi lugenud, kõigil on wististi aimu, milline on dollarimaa moraal

rahaküsimuses. Riigi walitsemine on iseenesest üks väga kena asi, kui meie seda teoreetiliselt wõtame, aga meie näeme, et praktikas see pisut teistmoodi käib. Alles eile oli meil, austatud härrad, juhused kuulda rahvus-wabameelse erakonna esitaja kõnet wastawa arupärimise põhjendamise puhul. Teie mäletate, kuidas seal kõneldi riigiwalitsuse ja selle kõrwal käiwatest äri-operatsioonidest ja majade omandamisest isikute poolt, kes senni sellest undki ei osanud näha. Ja teie teate, et Eesti selles asjas rekordi ei löö, waid nii, nagu paljudel teistel aladelgi rekordid lüüakse Ameerikas, muuseas ka kahe asja sidumises, nimelt äri-asjas ja riigiwalitsemises on Ameerikal nii mõnedki rekordid, ja see agent, kes tahaks läbirääkimisi pidada sarnases wõrdlemisi delikaat asjas, nagu seda on wõla-protsentide alandamine ja wõla pikendamine, sellel agendil on tarwis sarnaseid sidemeid luua, millel puht-poliitiliste tegelastega otsekohest ühendust ei ole. Tal on väga tähtis muuseas ajakirjanduses meeolelu luua, tähtis ühe wõi teise toimetaja poolehoidu wõita, tal on tähtis komisjoni liigetega läbi käia, tal on tarwis kui mitte mõne senati tähtsama erakonna juhiga enesega, siis ometi tema poolt määratud esitajaga läbirääkimisi pidada, ja need läbirääkimised ei kanna mitte alati sarnast iseloomu, et riigi poliitilisel esitajal wast sünnis oleks nendesse läbirääkimistesse anduda. Ja et see lugu tõesti nõnda on, siis lubage teile teatada, et Prantsusmaa esitaja, kes ka Ühisriikides oma wõla asja korraldamas käis, aga kellel niisuguseid häid trumpe ei olnud, nagu härra Baldwinil, kes wõis terwe arsenaali Euroopa jõuetusest ja Euroopa wastoludest wälja mängida, kes wõis, kui nii ütelda tohiks, mõningaid teisi riike oma wõlakohustusele otsekui pandiks pakkuda, ma ütlen, Prantsuse esitaja, kellel sarnaseid häid trumpe ei olnud, aga kes oma nõudmistes kaugeemale usaldas minna, kui ettewaatlik Baldwin oma nõudmistes läks, wadake, selle esitaja käsi käis väga halwasti. Ühel päewal toodi temale pass kätte ja piletid ka ja öeldi, et ta peab 24 tunni jooksul Ameerikast lahkuma. Önneks ei olnud see esitaja poliitiline esitaja, waid oli eriotstarbel sinna saadetud esitaja. Ja ma tahaks ikkagi teie käest küsida, kas teie arwate, et on tõepoolest sünnis meie ministrile, keda Ameerikasse komandeeritakse, neid ülesandeid kaela

riputada ja teda sundida sarnastesse läbirääkimistesse astuma, mis wast tema poliitilisele prestiishile väga õnnetult ja kahjulikult wõiks lõppeda. See ei ole mitte kollitamine, waid see on tõsiolude kaine ja asjalik hindamine. Poliitiliselt esitajalt, kes meie riigi lippu peab kõrgel hoidma, nõutakse vähemalt miinimum ausust, miinimum korralikkust. Wäga halb, kui meie poliitilise esitaja kohta wõidakse miskit sarnast ütelda, mis wast eraldi Ameerika jesuiitlikule moraalile küllalt ei sobiks. Ja see on õieti peapõhjus, miks meie räägime selle wastu, et meil Ameerikasse poliitilist esitajat, ministrit, saadetakse selleks, et temale kohuseks teha meie riigiwõlgade asja Ameerikas korraldada. Kui selleks otsustarbeks mõeldakse esitust läkitada, uskuge, siis on ometi palju kergem, palju otstarbekohasem ja ka palju odawam, kui meie selleks ministrit ei komandeerime, waid läkitame sinna selleks eriwoolinikud, nagu seda teised riigid on teinud, eriwooliniku ühekordsete kindlate ülesannetega. Uskuge, see tuleks meile kahtlemata odawam ja uskuge, et sarnane delegatsioon saawutaks ilmtingimata paremaid tagajärgi, kui selle kohustuse paneme meie esitaja-ministri peale Ameerikas. Lisaks pean mina küll tähendama, et Soome wõlgade asja korraldas Soome saatkond, kellele abiks oli Soome konsul ja mõned asjatundjad wõi eksperdid, kes sel puhul Ameerikasse olid komandeeritud. See on ainukene sarnane nähtus. Teine meie lähem naaber, nimelt Läti, on oma esituse wõi saatkonna Ameerikas ära kaotanud just sel silmapilgul, kus wõlaküsimus on samuti päekorral, nagu meilgi. Ma arwan, et härrad Riigikogu liikmed ometi ei usu, et Läti walitsus oma wõlgade korraldamise pärast vähem muret kannaks, kui Eesti walitsus. Meie peame ikka ka uskuma Läti walitsuse kõige parematesse tahtmistesse oma maa huwide kaitsmisel ja sellepärast peame arwama, et kui Läti oleks arwanud, et kõige kohasem ja sündsam tee wõlgasid korraldada on juba olemasolewa saadiku kaudu, siis ei oleks tema mitte oma saatkonda ära kaotanud. Kuid nüüd on Ameerika saatkond Washingtonist ära kutsutud. Sellest wõime küll arwata, et Läti riigiwõlgade küsimus antakse nii, nagu meie siin soowitame, erakomisjoni lahendamata.

Aga meile öeldakse: ega see ainukene ülesanne pole, mida meie esitusel Ameer-

rikas täita tuleb, seal on ju ka weel teisi ülesandeid, miks meie oma esitust Ameerikas sarnasel kujul luua tahame. No, ja, millised wõiksid need ülesanded olla, kui me need wõlaküsimused kõrwal jätame? Esimeses ja peajoones oleks, muidugi, meie asjaajamise korraldamine üldse meie Ameerikas wiibiwate kodanikkude huwide kaitseks, kes praegu Ameerikas täiesti ilma kaitseta on ja kelle jaoks ei ole wastawat esitust, kelle poole pöörata — ei passide asjus, ei ka muis asjus. Et see üldine osa meil korraldada tahab, see on selge. Teiseks öeldakse, et meil on Ameerikas korraldada tarwis konsulaar-wõrku, mille wadusest mina ka minewal korral rääkisin, ja et siis selle konsulaar-wõrgu loomiseks on meil tarwis Ameerikas oma saatkonda luua. Kuid, austatud härrad Riigikogu liikmed, see seisukoht ei pea mingisugust paika arwüstuse ees. Meie kodanikkude huwide kaitsemine Ameerikas on ju väga lihtne, sest esiteks ei ole neid seal palju ja teiseks on need küsimused, mis seal meie kodanikka huwitawad, niisugused, mida wõib väga hästi õiendada ja korraldada konsulaar-agent. Selleks ei oleks isegi tarwis mingisugust täiskonsulaati, waid konsulaar-agentuur õiendaks need asjad ära, kui ta korrapäraliselt töötab. Aga mis nüüd puutub konsulaar-wõrgu wäljaarendamise, siis ei hakka seda ju saadik tegema. Ehk ei hakka meile seda mõtlete seda kohustust meie saadiku peale panna, et tema peaks konsulaar-wõrgu korraldama, see tähendab — 1) New-Jorgis väga korraliku konsulaadi sisse seadma, see on lääne sadamatest kõige tähtsam meie jaoks ja idas — San-Francisko (Wahelühüded keskelt: See on ümberpöördult!) Wabandage. Ja wõib olla on tarwis kusagil Ottawas wõimul weel vähemad konsulaar-agentuurid ehk aukonsulid sisse seada. No, kuidas hakkab seda esitust teostama meie poliitiline esitaja Washingtonis olles, mis kahtlemata weel suuremal määral ühelt poolt akadeemiline ja teiselt poolt puhtpoliitiline linn on, Washington on rohkem akadeemiline linn Ameerikas, kui meil Tartu ja ei ole temal mingisugust ärilist tähtsust Ameerika-Ühisriikides. Kuidaswiisi hakkab tema sellest tsentrumist meie konsulaar-wõrku kujundama ja arendama. No ja, wist ei ole see seda wiisi mõeldudki. Wõib olla arwatakse,

et meie esitaja peab olema niiwõrd liikuw isik, et tema lendab ühest riigiosast teise ja oskab luua oma poliitilise tegewuse kõrwal ärilisi sidemeid, et temal on hea äriline instinkt. Niiwiisi loob ta meile ühe kuuga tarwiliku konsulaar-wõrgu. Tõuseb küsimus, kui kalliks läheb meil sel teel konsulaar-wõrgu korraldamine. Olge lahked, austatud härra wälisminister ja tema lähemad kaastöötajad, esitage meile eelarwe ja näidake, mis ütleks see meile rahaliselt, mis maksab see meile riigikassa kaalupuuga kaaludes. Niikaua, kui teie seda meile ei ole ütelnud, niikaua kui teie hea õnne peale tahate alustada, niikaua ei saa meie mitte teie kohta tunnistada, et see riigikassa seisukohalt õigustatud tegewus oleks.

Konsulaar-wõrgu kujundamine, mis iseenesest väga tähtis, wõib sündida sel teel, nagu Soome seda on püüdnud teha korraliku konsulaadi loomise ja asjatundlikkude ametnikkude ametisse seadmise läbi. Esimeses joones on meile tähtis New-Jork, millega meie tänapäewani äriliste sidemetega seotud. Mina kriipsutan alla, et New-Jorgis peaks kindral-konsul olema, kes oleks oma tegewuse poolest, kui ka wõimise poolest, — eeldan muidugi, et me wastawa isiku leiaks, — see mees, kes Ameerikas kõik ärilised sidemed kasutaks ja tarwiliku rea aukonsulid ametisse seaks, mitte täna ega homme, waid mõne aasta jooksul. Peasi, et meil New-Jorgis korralik konsulaar-esitus oleks. Mis tuleb aga selle seaduse järele wälja? Teie olete kõik tunnistanud selle seisukoha õigeks, et Ameerikas konsulaar-esitaja tarwilik, aga kui seda teostama hakkasite, siis tulite ülima tarkuse juurde, geniaalse leiduse juurde, mida eestlane üldse awaldada wõib. Lugege siit Wabariigi Walitsuse ettepanekust, et Washingtoni saatkond seisab koos saadikust, sekretärist, ametnikust ja tõlgist, kokku 4 inimest. Konsulaat New-Jorgis — konsul, ametnik, kokku 2 inimest. Tähendab sinna, kus meie awara töowälja leiaks, saadame kaks ametnikku, aga sinna, kus meie ei oska tegewust oma esitaja jaoks leida, tahetakse komandeerida 4 ametnikku. Wäliskommisjon on siin natukene eelarwet kärpinud ja tõlgi wälja jätnud, nii jäi järele kolm ametnikku. Soome oli Washingtonis saadik ja sekretäär, kuna New-Jorgis 6 ametnikku, peale seda teenijad. Seal saadakse asjast teisiti aru. Nad ei mõtlegi Washingtoni, sinna seis-

wasse linna komandeerida suurt staati, waid nad on elulisse, käidawasse, keewasse, kääriwasse linna oma tööjõu koonandanud. New-Jork on wõetud neil tõepäraseks tegutsemiskohaks. Wastawalt sellele on jõudude jaotus läbi wiidud. Austatud härrad, lubage küsida, mis on meie töö ja tegewus wälissaatkondades. Berliinis ja Londonis on meil saatkond ja konsulaat ühendatud, nad asuwad ühises ruumes, seal on konsul ühtlasi esimene saatkonna sekretäär. (Wälisminister F. Akel: See on nüüd muudetud, ka Riias on konsul ja 1 sekretäär.) Minewal aastal oli see weel nii. Lubage konstateerida seda fakti, et Londonis on saatkonna esimene sekretäär ühtlasi konsuliks. Ma ei tea, miks see asi Berliinis on teisiti kujunenud. Kellel nüüd wõimalusi on olnud meie saatkondade tegewust nendes kahes linnas silmas pidada, see teab, et suurem hulk tööd, mis langeb nende kahe esituse peale nimetatud linnades, on peasjalikult konsulaar iseloomuga. Muidugi, selle kohta statistikat koguda oleks wõimalik ainult sel juhtumisel, kui meie koha peal jooksuwa kirjawahetuse läbi waataksime, mis otsekohe konsulile, saadikule ja nõnda edasi aasta jooksul sisse tulnud. Niisugust statistikat ei ole wõib olla isegi wälisministeeriumil praegu käepärast wõtta, aga üldiselt seda tegewust waadeldes peame üttelema, et konsulaar iseloomuga tegewus ongi see, mis annab tööd nii hästi Berliini, kui ka Londoni saatkonnale. Wist on lugu samane ka Soomes ja Lätis, ma seda just tõendada ei julge. Mina loen konsulaar-tegewuse hulka kõik sarnase tegewuse, nagu passide wiseerimine ja igasugune wäikene abiandmine ja sekeldamine läbisõitjatega ning sissesõitjatega. Sarnane suur tegewus on iseäranis kahes saatkonnas, nimelt Berliinis ja Londonis ja osalt ka Pariisis. Kui ka Pariisis, mis ärikohtadest eemal seisab ja kus meie äri-meeste huwid väga suured pole olnud, saatkonna tegewust waadelda, — on suurem hulk tööd sarnane, mis õieti konsulaar-tegewuse hulka kuulub, mis ei ole mitte puhtpoliitiline tegutsemine. Meil on inimesed väga omapäraste arusaamisega. Meil pööravad kõik alati ja igas asjas, mis aga inimesel pähe tuleb, millest teda king natukene pigistab, saatkondade poole. Osalt on see ka loomulik. Meie äri-mees, kes tahab ärilises asjas teateid koguda, pöörab selles asjas konsuli poole.

Sinna pööravad ärilistes asjades ka sarnased inimesed küsimiste ja nõudmistega, kes õigustatudki pole äriasjus pärimisi tegema. Räägitakse kurioosumist, kuidas üks meie ekskursionisti liige, ma ei taha ütelda, kes see oli, igatahes meie ekskursionisti liige, pööras saatkonna poole järelpärimisega, kust saaks odawamalt nõõpe osta. Jutt on olnud, wabandage, püksinõõpidest, ning ühte-teist muud rätsepa kraami. Kõike seda peab saadik teadma. Ka iga läbisõitja parlamendi liige, kes Lääne-Euroopasse sattunud, pöörab meie saatkonda sisse, ehk jälle meie esitajad rahwuswahelistele kongressidele sõites astuwad ikka läbi sõites saadiku juurde sisse; isegi mõni preili, kes on aeroplainiga awantüüril, pöörab lõppude lõpuks saatkonna poole, kui ta enam edasi ei saa. Ka mõni elatanud daam, wõi ütteleme aguli keeles, wana tanta, kes paari lauluwiisikest kõõrutada oskab ja kes meid patagoonliku muusikaga lõbustada wõib, ka tema pöörab saatkonna poole. Kõik niisugused wananenud tantad ja patagoonliku muusika tegelased ning teised niisugused olewused, pööravad ikka Berliini, Londoni ja Pariisi saatkonna poole, Washingtoni niisugused inimesed ei lähe. Ei lähe ka sinna ükski meie ekskursionist, ei leidu wist ka ühtki äri-meest ega mõnda mahakäinud talentidega reklaamitegijat, kes sinna läheks. Nii, et meie tohiks ikka arwata, et meie Washingtoni saatkonda ei koormata niisuguste asjadega, nagu see Berliinis, Londonis ja osalt ka Pariisis sünnib. Meie Washingtoni saadiku ülesanded on midagi muud. See saadik ei saaks Washingtonis olles muud teha, kui sõlmida mõningaid hädatarwilikka ühendusi Ameerika poliitikeridega, nõutada endale audientsi ühel, kui teisel juhtumisel ministri juurde ja nii edasi. Kes wähegi kuulnud on meie wälissaatkondade tööst, need teawad, et need audientsid, kokkusaamised ning sidemete otsimised poliitilises ilmas mitte sarnased ei ole, et seal terve hulk inimesi tarwis läheks, et tarwis oleks kolm tükki sinna panna ja et nad seal istuksid, wõi et kirjad seal sisse ja wälja lendaksid. Ma ütlen, halastage nende inimeste peale. Mis teewad need inimesed seal? Nad sõowad igawuse pärast üksteist ära Washingtonis istudes, kui neid sinna saadetakse. (Na e r.) Tõepoolest nemad ei leia omale tegewust, sest et kahtlane on, kas meie saadikul läheb korda vähemalt kuus kordagi

audientsi saada. Mis poliitiline tähtsus oleks siis sellel, kui inimesed seal istuwad ja igawuse pärast teineteise peale pahandawad? On ju muidugi oma wäikene poliitiline tähtsus meie Washingtoni esitusel, aga sellepärast ei tarwitse ometi terve saatkond seal istuda. Teie teate, et tegewusea olekule inimese sundimine on ka karistamine, sest ega muidu inimesi wangimajadesse kinni ei panda, ja ma tahaks teada, mispärast tahate karistada neid inimesi, keda on ette nähtud Washingtoni saata, — neid sinna linna matta, kus nende jaoks ühtegi parajat ametit ei leidu.

Ja sellepärast arwame meie küll, et kui üldse arwatakse ilmingimata tarwilikuks wälja saata meie esitust, siis jagage need inimesed niiviisi ära, et sinna, kus need inimesed rohkem tööd, ka rohkem inimesi saadetakse ja sinna, kus tööhulk hoopis problemaatiline, sinna läkitage siis kas wõi üks mees, kes siis hädakorral, kui ta läbi ei saa, wõib New-Jorgist abi kutsuda. Minu arwates seda siiski tarwis ei lähe.

Aga teie mõistate peale selle ka need inimesed, need kaks inimest, keda teie konsulina ja tema abina New-Jorki saadate, karistuse alla. Teie tahate neile peale laduda niisuguse töökoorma, mida nad ei suuda ära teha. Sest et New-Jorgis, kui konsul seal oma asja kõrgusel seisab, wäga palju tööd teha oleks. Nii siis satuwad ka need kaks inimest õnnetusse, sest et nad kahekesi ei suuda seda tööd kuidagi ära teha. Nii siis satuksid ühed omal kohal õnnetusse ja hädasse sellepärast, et neil midagi teha ei ole, ja teised sellepärast, et nad ei suuda seda ära teha, mis neil tarwis oleks.

Ma ei saa nimetamata jätta, et meil kord juba oma esitus Ameerikas olnud on, see esitus seisis koos ainult kahest inimesest, Riigikogu liigetel on meeles, et need olid härra Köstner ja üks ta abilisist. See oli tol ajal, kui Ühisriigid ei olnud meid veel de jure tunnustanud. Kui hästi halwasti tollaegne esitus Eesti asju Ameerikas ajas, seda ei ole meile keegi lähemalt seletanud, aga kuulda on olnud, et tollaegne esitus hoolimata oma wäikesest koosseisust, — tal oli tegemist küll Washingtoniga, kuid ka New-Jorgis tuli tal tegutseda... (E. Weberman (rhws. w.): Mis nad seal ära tegid?) Aga kuulge, härra Weberman, ma ütlesin, et nende tegewus pole mitte lähemalt walgustatud ja ma olen wiimane, kes seda

wõiks ütelda, mis nad seal tegid. Olgu kuidas ta oli, kuid nende tegewuse kohta ei ole hukkamõistmist awaldatud ja fakt on see, et see esitus nii Washingtonis kui ka New-Jorgis pidi tegew olema. Aga nende inimeste käed olid nõnda iseäralikult seotud, et ka sellest siin paar sõna peab rääkima.

Meie esitajate ülewalpidamine on wäga kallis, nagu teie näete 625 dollarit saadiku palk, 375 dollarit on ette nähtud sekretääri palgaks, siis 245, 125 jne. See on kallis ja sellepärast peame meie wäga ettewaatlikud olema ja kindlasti teadma, kui suur hädatarwilikkus on nende palkade määramiseks. Et need liialdatud palgad on, seda ei tea ma mitte ütelda. Ameerika on teadupärast wäga kallis maa, ja sellepärast on inimestel, kes seal-seid olusid ei tunne, täiesti lubamatu kõneleda sellest, mis need palgad lahtishifreeritult annaks. Wõib olla, et need palgad weel liigagi wäikesed on. Igatahes peame meie püüdma, et meie oma esitust sinna ei läkitaks wäikeste palkadega, nii et tema kitsikuses olles ei saaks korrapäraselt oma ülesandeid täita ja ei võiks saatkonna wääriliselt elada.

Kuid seades neid palkasid kõrwu meie eelmise Ameerika esituse palkadega, siis saame sarnase arwude rea, et need arwud kõnelewad, need arwud karjuwad, nad on läbipaistwad arwud. Aga läbipaistwad arwud ei ole kunagi head, sellepärast et oma läbipaistwuse juures nad ütlewad weel midagi ja näitawad näpuga. Meil on ju kõigil teada, nüüd wõib sellest rääkida, sest see on ajakirjanduses must walge peal dokumenteeritud, et Ameerika esitajaks on kawatsetud saata härra professor Piip. Härra professor Piip on ise ajakirjanduses seletanud, et tema pikkade pealekäämistest ja pikkade mangumistest peale on lõpuks otsustanud ennast ohwerdada ja selle ettepaneku wastu wõtta. (J. Piiskar (is.): Isamaa altarile!) Aga tol ajal, kui meie esimene saatkond Ameerika läkitati, oli härra professor Piip wälisminister ja oli parlamendis meie tollaegse Ameerika esituse kohta järgmised palganormid läbi wiinud: esitaja sai 280 dollarit kuus, sealjuures pidi tema korteri eest ka ise maksma ja mingisuguseid esituskulusid talle ei antud, ta sai eelarwe järele 280 dollarit kuus. Tema ametnik sai 160 dollarit kuus. Ma nimetan weel kord, et sealjuures mingisuguseid esituskulusid ei olnud. Nüüd aga

loeme sootu teist asja: saadiku palk on 625 dollarit, ametniku palk 325 dollarit, teisel 240 dollarit jne. Wahe ei ole isenesest väga suur. Tolleaegne esitaja sai seal 280, nüüd 625 dollarit, nii et wahe on ainult 345 dollarit, see on üle 100% on nüüdne palk suurem, kui tolleaegsel esitajal. Ametniku palgaks saaks endise I sekretääri palk ja praegu saab I sekretäär rohkem, kui tol korral esitaja — 375 dollarit nüüdsete palkade järele. Konsul saaks 375 dollarit, samuti nagu I sekretäär, neid loetakse nähtawasti ühewääriliseks. Mina ei tea mitte, ei ole kuulda olnud, et Ameerikas wahepeal oleks elukallidus muutunud, et selle poolelise aasta jooksul oleks turuhinnad ja kogu majanduslik olukord sedawõrd teisenevad, et nüüd äraelamise wõimalused sootu raskemaks läinud on, kui tol korral olid. Mina ei taha aga sellega ütelda, et 160 dollarit oli tol ajal esitajale paras palk. Ei mitte sugugi seda, ma tahan ütelda, et waadake, need arwud midagi ütlewad, need arwud on imelikud. Kui meeles pidada, et just härra Piip tol korral, kui saatkonna kulud parlamendis läbi wiidi, paraja leidis olewat 160 dollarit kuupalgaks Ameerika esitajale. Nüüd aga, kus ta ise esitajaks ette on nähtud, nüüd on see palk — 625 dollarit — läbi wiidud. Kumb nendest siis õigem on? Ma arwan, wist see 625 dollarit on õigem, kui juba esitajat saata. Aga siiski wõiks parlament kaaluda ja järele mõtelda, kas see kokkuseatud eelarwe nüüd kõige tõhusam ja kõige õiglasem wõiks olla.

Kuna meie esituse ülespidamine väga kalliks meile läheb ja kuna meil see kindel teadmine on, et meie esitus Washingtonis ometi nii suur ei tarwitse olla, kui seda kawatsetakse, sest et ta meist sootu kaugemal asub ja et seal meie inimestel hoopis vähem läbikäimist ja huwisid on, kui näituseks Londonis, Berliinis ehk Pariisis, siis sellest hoolimata, et käesolew seaduseelnõu on I lugemisel wastu wõetud ja ka wäliskommisjonis, nagu aruandja tähendas, ühelhäälel wastu on wõetud, peaksime järele kaaluma, kas on see siis nüüd õige talitamiswiis, et meie nüüd Washingtoni läkitame korrapärase saatkonna, selle peale ka suurema osa wäljaminekuid määrame, kuna aga New-Jorki, kus meil rohkem elulisi huwisid kaitsta oleks, kus konsulaar-tegewus wõiks korralikult wälja kujuneda, kus Eestil ärilisi sidemeid küllalt, kus eestlasi rohkesti lei-

dub, et me sinna läkitame ainult kaks ametnikku ja arwame, et sellega kõik juba teinud oleme. Meie arwates on sarnane asjaajamise wiis wildak. Meil ei ole, nagu ma eelpool seletasin, tarwis wõlasja korraldamiseks Ameerikasse saata oma alalist esitust, waid oleks selle asja korraldamisega meil kahtlemata odawam ja otstarbekohasem erikommisjoni wõi eriesitajat selleks läkitada ja ei tuleks meil mitte poliitilise esituse peale jõudu kulutada, waid meie peaksime oma jõu konsulaar-tegewuse arendamise peale Ameerikas rõhku panema, sest see on meile kõigile majandus- ja kaubandus ja ka muil aladel enam kui tarwilik, ja sellepärast julgeme meie, selle peale waatamata, et meile etteheiteid paremalt tiwalt tehakse, nagu see wiimasel ajal wiiks on, ikkagi teie kannatust proowile panna ja teile oma seisukohta esitada. Lõpetades ei taha ma wastamata jätta ka neid küsimusi, mida minewal korral seaduseelnõu esimesel lugemisel ette toodi. Ikkagi see küsimus ja see wäide, et kui Balti riikides on täiswõlliline saadik Ühisriikide poolt, et siis meie teisiti wastata ei saa. (Wälisminister F. Akel: Kes seda on rääkinud?) Kui meie sellele seisukohale asume, wõiksime väga täbarasse seisukohta sattuda. Nagu minewal korral tähendasin, kui oleks diplomaatias see kohustus maksew, siis oleks wäikestel riikidel küll raske elada, sest meie ei tea mitte, missugused riigid meile oma täisõiguslikka esitajaid saata wõiwad. Meie teame küll, et isegi suurriikidel on oma esitajate pidamine õige koormaw. Niiwiisi teatakse rääkida endisest Wene ajast, kuidas sarnase esituse ülewõllpidamine, nagu see oli Baieris, kus Wene esitajal midagi teha ei olnud, olewat kõige kallim olnud, kallim kui teised esitused, mis suuremates ja tähtsamates linnades olid. Meie ei saa igale poole oma esitajat läkitada, waid peame siin oma wõimise kohaselt talitama ja meie wõimine seisab selles, et meie käesolewal juhtumisel Ameerikas oma konsulaar asjaajamise korraldame, ja sellega peaksime küll piirduma. Öeldi küll, et ministril olla parem asja ajada. Ja, ministri seisukohalt on see väga õige. Mina tähendawat juba, et wõlgade asjus, mis iseäralikud oma loomu poolest, ei tohi meie üldse oma poliitilise esitaja peale panna kohustusi, waid selleks peame teiste omadustega isiku leidma, kelle peale meie selle

ülesande läbiwiimise paneme. Lõppude lõpuks ei ole diplomaatilises ilmas see sügugi mitte tundmata, et wäiksed riigid, kellel oma esitust igalpool raske on ülewal pidada, konsulaaragentide peale ka poliitilisi ülesandeid panewad. Nij wähemalt on Ameerikas enne olnud. Kahjuks ei olnud mul wõimalik teateid leida suuremate riikide kohta, aga mõne wäikse riigi kohta on mul teated olemas. Näituseks, nüüd küll otsa saanud Montenegro riigi kohta, kelle konsulaaragent ka poliitiline agent oli. Wäikeriikidel tuleks kombineerida, kuidas see odawam ja otstarbekohasem on. Lõpulikult kokku wõttes ei saa meie neil põhjustel, mida ma ette tõi, seda seaduseelnõu õnnestanuks lugeda ja weel rohkem, meie ei saa seda talitamise wiisi, nagu seda siin kawatsetakse, ka õnnelikuks pidada. Waid ma ütlen, et kui see tõepoolest niisugusel wiisil ära jaotatakse kahe linna wahel ja nende tegewust niisugusele alusele seatakse, ei saa meie seda muuks nimetada, kui et see riigi rahaga väga halb ja väga lubamatu ümberkäimine on. See on lausa riigi raha raiskamine, kui sarnasel kujul saatkond Washingtoni saadetakse. „Meie ei tarvitse pika aja peale saatkonda saata, meie wõime teda aasta — poolteist peale“, — see ütetus ei kaalu midagi. Jandi tegemiseks teie ometi saatkonda Ameerikasse läkitama ei hakka. Ma arwan, et kui eestkätt saatkonda wälja läkitada ka tõepoolest aasta peale, siis on ometi palju otstarbekohasem ja ilusam erisaatkonda saata. See on üks õnnetu seaduseelnõu, mida härra wälisminister siin on esitanud, see seaduseelnõu on üks sarnastest, mida parandada mitte ei saa; sellepärast arwame, et meie sennisele seisukohale wõime jääda, see tähendab wälisministeeriumi endise koosseisu juurde. Asja wõiks väga hästi korraldada, sealjuures arwesse wõttes järeljäänud summat, nii nagu see kõlbulik ja sünnis oleks, pearõhku panes New-Jorgi peale. Ma pean tähendama, et see seadus sedawõrd õnnetult kokku on seatud, et teda parandada ei saa ja sellepärast ei hakka ka mina mingit parandust ette panema, waid panen tungiwalt Riigikogule südame peale tõsiselt järele mõtelda selle küsimuse üle, nii et sellest mingisugust partei surweküsimust endale teha ei lastaks, waid hääletatakse oma arusaamise järele ja lükatakse see äbarik eelnõu tagasi.

Juhataja **J. Tõnisson**: Ettepanek on tehtud waheaega määrata. Et Riigikogu kaks tundi koos on olnud, kuulutan 10-minutilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.15 min.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 7.25.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**.

A. Jürgenstein (rhw.): Lugupeetud rahwaesitajad! Ma tahtsin ainult mõne sõnaga selle wastu kõnelda, mis härra Ast siin ette kandis. Nagu näha on Ameerikasse asutatawa saatkonna küsimus siin ühe peaküsimuse ümber asetatud, see on meie wõlgade fundeerimine, mis praegusel ajal üks kõige edasilükkamata asjast on. Ja nüüd on küsimine niiviisi seatud: mis oleks otstarbekohasem, kas erisaatkond saata, wõi niisugune saatkond, nagu siin elarwe korras on ette nähtud, see on täiswoliline minister. Härra Ast kaldus sellepoole, et see täiswoliline minister mitte midagi ära teha ei saa, waid et tal ainult au on wääriline esitaja olla. Minule aga paistis, nagu arwaks härra Ast, et sellel esitusel rahaküsimusega tegemist tuleb teha ja mingisuguste kõrwalabinõudega Ameerika järelandlikumaks painutada, meie wõlaküsimuses.

Siin toodi näituseks ette teisi maid, eriliselt Inglismaad, kes oma wõla lahendamise küsimust alalise saatkonna kaudu mitte ei olnud ajanud, waid sinna ühe erisaatkonna saatnud, kelle juhatajaks härra Baldwin olnud. Ja siis juhti weel tähelepanu Läti wabariigi peale, kes oma saatkonna läbi Ameerikas wõlaküsimust lahendada ei olnud saanud, mille põhjal sealne walitsus saatkonna tagasi kutsunud on, et erisaatkonna teel oma wõlaküsimust seal lahendada. Mina arwan, et selle küsimuse juures siiski arusaamatusi olemas on. Ma ei usu, et Inglise erisaatkond Baldwin'i juhatusel sinna läks just uudismaad kündma, waid meil on küllalt selge see, et wõlalahendamise küsimus juba alalise Inglise saatkonna poolt Ameerikas wististe kaunis üksikasjaliselt ette walmis tehtud oli. See erisaatkond, kes sinna sõitis, ei teinud wist muud midagi, kui otsustas tehnilisi küsimusi. See arwamine on seda tõenäolisem, et nagu igaüks teab, see Inglise wõlgade fundeerimine Ameerikas

waremalt teisi riikisid sündis, millest wõib järeldada, et see mitte ei olnud puht majanduslik ja puht wõlaõienduslik asi, waid et see õige kõwasti poliitilisel alusel seis, mis peab teed tasandama Inglise ja Ameerika, see on — kahe kõige suurema Anglo-Saksi riigi poliitilisele koostöötamisele. Sest poleks wististi saanud seda wõlga puht ärilisel teel nii pikaajalisele tasumisele wiia — et seal 62 aastat maksuaga antakse. Arusaadawalt on selles wõttes poliitika kõwasti kaasa aidanud, sellepärast on selge, et Baldwin seda küsimust mitte algatanud ja lõpule wiinud ei ole, waid et see algatus Englise walituse poolt saatkonna kaudu, mis alati Ameerikas asub, tehtud oli. Samuti ei ole ka Läti meile selles asjas ei tea missugust eeskuju andnud.

Kõigest sellest järgneb, et meie ka sedasama teed wõime käia, mis on käinud lätlastel, ja saatkonna sinna saadame, kes seal teed walmistab wõlgade fundeerimisele. Kui pärast kulu meil raskeks läheb, siis wõime samuti talitada, kui lätlastel. Aga kui nüüd teed walmistada sinna wõlgade korraldamise asjus, siis on selge, et konsul mitte seda teha ei saa, mis täiswõlliline minister. Minister, kes seal wiib, peab ära waatama paraja silmapilgu, millal sinna kõige parem aeg minna ja lõpule wiia wõlgade korraldamist. Temal on ka palju teisi asju seal teha. Nagu härra Tõnisson siin tähendas oma wiimases kõnes, tuleb meil tulewikus poliitilises elus wäga Ameerikaga rehkendada. Meie peame juba sellepärast oma poliitilist eistajat Ameerikas pidama, kellele ligipääsimine wõimalik poliitilistesse ringkondadesse. Mõned ajalehed on sellekohta toonitanud, et Tõnisson'i kõne olla wäga pateetiline ja olla asju kokku toodud seal, mis wist meil üle pea käiwad. Aga ma usun, et need, kes seda tarka arwustust kirjutawad, mitte wäga targad ei ole. Meie peame ikka meeles pidama, et meie maa ja maailm on kokku rõhutatud üheks suureks terweks rahwaste perekonnaks. Ja kui wäike riik ka poliitikat peab ajama, siis temal ülewaatus kõigi maade üle peab olema. Ma usun, meil ei ole üleliigne, kui meie saadik Ameerikas olles olusid tundma õpib ka Uue-Maailma waatewinklist, see ei ole mitte ilma tähtsusetu. Meie nägime Tallinna näitusel juhtumist, kus tuli meile üks eksootiline külaline Afganistaanist, nii eksootiline, et mina tema nime ka ei mäleta. Tema tuli näitu-

sele, aga kui teie arwate, et tema ainult tuli Tallinna näitust waatama, siis see arwamine wõiks wäga ekslik olla. Tema tuli waatama näitust, aga wististi selles mõttes, et näha neid uusi riike siinpool Wenemaad, kuna tema sealpool Wene külje all Afganistaanis elab. Teda huwitab see, mis wõiks neist teinpool Wene külje all asuwatest wäikeriikidest arwata, kui tulewasel ajal ükskord Wenemaa küsimus põnewaks läheb ja Afganistaani sealpool angasheerib. Nii siis ma arwan, et see saatkonna saatmine tõepoolest ilmaaegne ei ole. Kui meie saadame sinna ainult erisaatkonna, siis see wist sama targalt tagasi tuleks, kui ta sinna läks, ehk ta peaks seal wiibima kuude kaupa suuremas koosseisus. Ja see ei saaks mitte wähem kulukas olema, kui see saatkond, mida seaduseelnõu ette näeb. Sellest seisukohast, arwan mina, et see saatkonna saatmine tarwilik ja sellega seaduseelnõu wastuwõtmine ka tarwilik on. Mis sellesse puutub, mis härra Ast siin kõneles, et konsulaati New-Jorgis kõwendada ja saatkonda Washingtonis wähendada, selle wastu ma ei waidle. Selle üle wõiks järele mõtelda ja seda wõiks ka toimetada, aga pean tähendama, et see asi meil weel kaunis tundmata on. Kui meie saatkond seal on, siis wõib ta ise otstarbekohasemalt ette panna, kuidas Ameerika saatkonna asju kõige paremini korraldada. Praegu on arwamine, et wõlgade asjus iseäranis tungiwalt tarwilik on sellega maakuulamine ja eeltõde tegemine, mis oleks kohane täiswõllilisele ministrile.

Juhataja J. Tõnisson: Sõna on Riigikogu liikmel Strandman'il järjekorras.

O. Strandman (tõer.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu juba eelkõneleja ütles, oli härra Ast'i argumentidest üks, mis Riigikogu liikmeid mõtlema pani, ja nimelt see, et nüüd Washingtoni saatkonda kawatsetakse paigutada kolm saatkonna liiget, kuna New-Jorki konsulaati ainult kaks, see on — konsul ja üks ametnik. Kui meie oma teisi saatkondade konsulaatide koosseisu waatame, siis näeme, nendel on ühised ametnikud, näiteks saatkonna sekretäär täidab ka konsuli kohuseid, ning selletõttu on saatkonna juhatajal wõi saadikul kergem tööd õieti üksikute ametnikkude wahel ära jagada. Nüüd on aga Ameerikas lugu nii, et pea-

linn on wõrdlemisi wäike linn ja suur kaubanduslik läbikäimine on New-Jorgis, kuna nende linnade-waheline sõit kestab kiirrongiga wist kolm kuni neli tundi. Nii näeme, et üks linn on teisest eemal, mis läbikäimist teatawal wiisil takistab. Kui arwata, et wälisministril ei ole õigust saata saatkonna ametnikka Washingtonist New-Jorki, siis wõiks küll tulla sarnane nähtus esile, nagu härra Ast siin kujukalt ütles, et neil Washingtonis midagi teha ei ole, kuna need, kes New-Jorgis, on tööga väga koormatud. Wõib olla, on wälisministril iseenesest õigus Washingtoni ametnikku New-Jorki ümber paigutada. Et siin aga mingisugust kahtlust, ega selgusetust ei oleks, teen mina isiklikult, mitte kui komisjoni aruandja, ettepaneku selle seaduse § 2 juurde wõtta märkuse, mille sisu oleks järgmine:

M ä r k u s: Wälisministril on õigus saatkonna ametnikka Washingtoni saatkonnast New-Jorgi konsulaati ümber paigutada.

Mis nüüd rkl. Ast'i kõne esimesesse osasse puutub, siis peab küll ütleva, et niisugustest argumentidest, mis siin Riigikogu kõnetoolilt ette kantakse, raske on aru saada. Ma arwan, et kui Riigikogu peaks praeguse seaduse läbi kukutama, nagu härra Ast kõnetoolilt seletas, siis meie mingisugust saatkonda Ameerikasse saata ei saa. Mina ei tea, kust temal need teated, et kui meie tahame inimese sinna wõlgasid korraldama saata, siis ei saa meie mitte niisugust inimest saata, kellel miinimum ausust on, et need ei suuda seal midagi ära teha, waid tulewad inimesed sinna saata, kes seal kõiksugu abinõudega katsuwad kasu tuua. Nagu härra Ast seletas, on ka Prantsusmaa sarnaseid katseid teinud. — nii paistis ta sõnadest, — ja sellele Prantsuse härrale olla öeldud, et tema 24 tunni jooksul peab Ameerikast ära sõitma. Ma arwan, et kui Eesti kawatseks sarnaseid katseid tegema hakata, et siis meie saatkonda sinna üldse ei lastakski. Ja ma arwan, et kui meil Riigikogu peaks arwamine olema, et Eesti riik kui niisugune, saatkonna peaks saatma, kellele ülesandeks tehakse, niisugusel keerulisel teel oma asju seal lahendama hakata — et see Eesti riigi ja Eesti walitsuse mõistele ei wasta. Kui härra Ast selle üle tõsiselt järele mõtleb, siis tema küll selle oma argumenteerimise kindlaste peaks tagasi wõtma. Olen kindel,

et kui Inglismaa oma tulewase parteijuhil, praegu väga lugupeetud peaministri sinna saatis, siis tema oma saatkonna esimehe peale niisuguseid ülesandeid mitte ei pannud, nagu härra Ast siin rääkis.

Inglismaa tahtis nähtawasti kõige tähtsamat ja lugupeetawamat isikut Ameerikasse saata. Et praegune Inglise peaminister oleks asja õiendama saadetud, mida saadiku peale panna ei saa, kellel miinimum ausust — seda oli asjata härra Ast'il siit kõnetoolilt ette kanda, sest härra Ast kuulub riiklust tunnustawasse erakonda, kahjaks on aga tema ülesastumine minu arwates väga etteawaatamata samm. Ja kui nüüd Riigikogu enamus nii peaks otsustama ja asja selle järele ära määrama, siis see lugupidamist Eesti kohta mitte ei tõstaks. Meie peame väga tõsiselt wõtma, kas nüüd erakorralist saatkonda sinna saata. Mina ei räägi seda mitte nalja pärast, sest ma pean väga wõimalikuks, et Ühisriigid, kui nad härra Ast'i kõnega tuttawaks saawad, Eesti erakorralist saatkonda sissegi ei lase. Kulude arwustamises kõneldakse siin Köstner'ist ja Piip'ist, et Köstner wähe palka saanud ja Piip'ile palju kawatsetakse anda. Ma pean ütleva, et mulle isiklikult Köstner palju lähedamal seisab kui härra Piip, aga ei saa oma wõõrastust salata, et Riigikogu kõnetoolil nagu nende wanu arweid õiendatakse. Wist härra Ast'il peaks teada olema, et just härra Köstner oli see, kes need uued palgaarwed üles seadis. Ma arwan, et õieti on raske teoreetiliselt siin Riigikogus ära ütelda, kas ja kuidas saab seda laenu seal korraldada, kuid kindlasti tuleb Ameerikasse isik saata, kel teatawad diplomaatilised kogemused olemas. Raske on ju siin kandidaatidest rääkida ja õieti kurb on, et meil seda enne tehakse, kui asi weel küps ei ole. Kui meie siin wõimalikult kandidaadid maha kritiseerime, siis on kohtade peale üldse väga raske inimesi leida. On piinlikka inimesi, kes sarnasel juhtumisel käega lööwad.

See, mis härra Ast tegi, on meie esitajate ülesande raskemaks tegemine siit Riigikogu kõnetoolilt, ja mina arwan, et suure erakonna esitaja poolt seda mitte ei oleks pidanud tehtama. Ja kui nüüd härra Ast'i argumendid wäljamaal ette tuuakse, siis peab väga osaw-diplomaat olema, et seda ära seletada, mispärast seda siit on tehtud ja et see mitte Eesti

Riigikogu arwamine ei ole, waid ainult ühe suure rühma arwamine. Mina pean ütleva, et Eesti Riigikogul tuleks selge sõnaga ütelda, et tema ei taha mingisuguseid alatuid, lubamatuid abinõusid oma wõla fundeerimise küsimuses Ameerikas tarwitada. Mina tean, et Wabariigi Walitsuse eesruumis on härrad oodanud, kes on walmis olnud teatawate protsentide eest wõla likwideerimist oma peale wõtma. Aga need ettepanekud ei ole ka tol ajal läbi läinud. Pean ütleva, et Eesti riigile on see auks, et seda mitte ei ole tehtud.

Mina arwan, et meie saadik, kes Ameerikasse sõidab, argumenteerib nii, et ta toob ette meie wahekorra, palju meie sõjas oleme kulutanud, et üks suur protsent saadetud kaubast hukkunud on, sellepärast et meil raha ei olnud kinnituse summaksid ära maksta. Kas need argumentid loodetawaid tagajärge annawad, see on teine küsimus. Aga need saab ta ette tooma. See on õieti tema ülesanne. Aga muud abinõud, mida härra Ast siin ette tõi wõi aimata lasi, peaksid kõrwale jääma. Ja ma pean weel korraks tähendama, et ka wäliskomisjonis, kus niisugused ettepanekud oleksid ette tulnud, nad oleksid hukkamõistmist leidnud.

K. Ast (sd.): Ma palun väga tungiwalt, et härra Strandman seletaks, missuguseid isiklikka asju olen mina õiendanud ja keda mina olen maha kritiseerinud. See on härra Strandman'i sõna. Ta mõtles nimelt, et mina olewat kritiseerinud härra professor Piip'i, keda teadupärast kawatsetakse Ameerikasse Eesti esitajaks saata. Mina härra Piip'i administratiiw wõimise kohta mingisugust kahtlust ei awaldanud. (**O. Strandman** (töer.): Mina ei ole seda ütelnud.) Ma kirjutasin selle lause Teie kõne ajal maha. No ja, jutt oli igatahes minu seletusest, mis Riigikogu kõnetoolilt andsin, ja mille peale härra Strandman otsekoheses joones reageeris. Ja seal seletas tema siis, et olewat kritiseeritud härra Piip'i administratiiw korraldamise wõimet. Wõib olla, et see — mitte minu kõne kohta ei käinud. Igatahes konstateerin mina, et mina oma ülesastumisega ei ole lubanud kedagi kritiseerida, ega ei ole mingisugust arwamist awaldanud ühegi kandidaadi isiku kohta, kellest on kõneldud, kui meie esitajast Ameerikasse, nii et mina isiklikka asju ei ole mitte õiendanud. Mina

olen professor Piip'i ainult niipalju puudutanud, kui see seisib ühenduses praegu eelarwes ettenähtud palganormidega ja meie esituse palkadega tol ajal, kui Eesti esitajaks Ameerikas oli härra Köstner. Samuti ei ole mina mitte kõnelenud mingisugustest alatutest abinõudest, — see on jälle härra Strandman'i poolt esitatud terminus, — mida meie esitajad Ameerikasse minnes tarwitama saawad, waid ma olen kõnelenud sellest, et sarnast ülesannet, nagu seda on meie wõlgade küsimus, ei wõi panna meie poliitilise esitaja peale. Otsekoheses joones poliitilise esitaja tegewuskonda ei tarwitse see mitte kuuluda ja inimesel, kes ei ole mitte poliitilise esitusega seotud, on hoopis kergem nendes asjades, mis on väga komplitseeritud asjad, üles astuda ja tegutseda, kui poliitilisel esitajal. Puhtpoliitilistes asjades on tarwis inimestega hoopis teistwiisi ümber käia ja sootu teisiti ennast esitada.

Mis nüüd puutub härra Jürgenstein'i seletusse, et küllap nüüd Ameerikas Inglise esitaja teed on tasandanud selleks, et maksis üldse härra Baldwin'il sinna sõita ja sel sõidul wõisid ainult sel juhtumisel sarnased tagajärjed olla, kui tarwilik ettewalmistustöö juba tehtud oli, siis peab kahtlemata uskuma, et seda ettewalmistust ei toiminud ainult Inglise esitus Ameerikas, waid seda ettewalmistust toimetati ka paljudel teistel kokku puutumistel Ameerika ja Inglise riigimeeste wahel. Muuseas oli ju Londonis sel puhul kokkusaamine Inglise esitajatel Ameerika esitajatega. Eeltõid oli muidugi tehtud, kuid seal oli see küsimus kümme korda komplitseeritum, — mis kümme korda, sada korda oli ta komplitseeritum, — kui ta meie juures on, ja samuti olid seal wõrdlemata suuremad summad kaalul kui meil. Härra Jürgenstein tuleb oma seletustega sootu imelikule waatekohale. Tema seletustest wõib niisuguse loogilise järelduse teha, et ühe esituse asemele peame koguni kaks esitust Ameerika läkitama. See on hirmus paras leidus praegusel wiljaikalduse aastal. Ma ei ole mitte põllumees, ma ei tea seda, teie peaks seda paremini teadma, kuid selge on, et tänawust aastat kõige paremate hulka ei saa arwata. Missugune aga tulew aasta on, selle kohta ei tea meist keegi prohwet olla. Igatahes on see väga parajal ajal üles leitud, et meie nüüd peame ennast warustama kahe

saatkonna läkitamise vastu. Ei aita enam ühest esitusest.

Meil ei ole wist põrmugi tarwis sarnaseid pikki ettewalmistusi, kui seda Inglise-Ameerika läbirääkimiste puhul teha tuli. Seal oli terve Ameerika wõlaküsimus Euroopa riikide vastu, kuna siin on tegemist ainult ühe wäikese osaga, mis Ameerikat ei tea, kui palju ei tarwitse huwitada. Ja kuna siin suurriikide poolt juba teatud ettewalmistus tehtud on, siis julgen loota, et erisaatkond, kes tarwilikkude abinõudega ja tarwilikkude asjatundjatega warustatud on, just neid ettewalmistusi ära kasutab, mida Inglismaa oma läbirääkimiste kaudu Ameerikaga on saawutanud, ja nii meie asja seal wõiks korralikule ja soowitawale lõpule wiia. Aga peasi on see, et niiwiisi meie saatkonda wälja läkitades, jääb meie konsulaar-wõrk Ameerikas kahtlemata wälja kujundamata, ja need suured wäljaminekud, mida selle seadusega oma peale wõtame, oleksid meile peaaegu kaduma läinud.

Härra Strandman'i parandus selle seaduseelnõu kohta, et wälisministril on õigus Washingtoni ametnikka komandeerida oma äranägemise järele New-Jorki, kui seda tarwis peaks olema, parandab asja hirmus wähe. Kelle käsutada siis lõppude lõpuks need ametnikud jääwad, kas wälisministri wõi saadiku? Kui on seaduse järele üks osa ametnikka antud saadiku käsutada ja üks ametnik konsuli käsutada, siis on see wäga selge seisukord. Kuidaswiisi Washingtonis lood ka ei kujuneks, selge on ju ometi see, et saadik oma kaastöölisi oma juures tahab hoida ja loomulikult tahawad need kaastöölised ka Washingtonis olla. Nendel isiklikult ei wõi mingit huwi olla wõrdlemisi odawast Washingtonist ja wõrdlemisi rahulikust Washingtonist kolida kärarikkasse ja töörikkasse New-Jorki. Ma ei tea, kuidas wõib minister selles küsimuses mõõduandwaks saada, kui ta ei soowi Ameerika esitajaga sattuda wastolusse. Pidage meeles, et läbikäimine Washingtoni ja Tallinna wahel pisut raskem on, kui wast selle lossi ja wälisministeeriumi wahel, näituseks, kus ainult mõnedkümned süllad wahet. Sennist praktikast tean mina igatahes — olen wäliskommisjoni liikmena wõinud näha — et see läbikäimine kõige suuremate puuduste all on kannatanud. Meie tolleaegne Ameerika esitus õieti ei olegi

oma terwes kirjawahetuses muud teinud, kui alaliselt alarmeerinud, et tema ei saa wastuseid oma küsimiste peale, et tema ei saa ministri käest tarwilikka korraldusi, üldse, et tema kuude kaupa peab ootama enne, kui mingisuguse lausekese suudab Tallinnast ära oodata. Wõib olla, et praegune wälisminister härra Akel — teadupärast peab tema kuuluma wormilikult kristlikku erakonda — suudab selle nõiaringi, mis seal wälisministeeriumis osakondade ja asjaajamise wahel tekkinud on, läbi murda. Olewat ju, wõi wähemalt kõneldakse, ühel inimesel, kes oma abilistega ülemaid wõime wõib appi kutsuda, kergem üht rasket ülesannet toime saata, kui sellel, kellel neid wõrratumaid abilisi ei ole. Nii et ma soowiks härra ministrile õnne, kui tal korda läheb seda waikiwat rõngast wõi müüri murda. Aga usku minul selle sisse lõpulikult weel ei ole. Pidage meeles, härra minister, et see ei olene mitte ainult Teist, Teie kohapealsetest korraldustest, waid Teie agentidest.

Wälisminister F. Akel: Härrad Riigikogu liikmed! Mina olen sõna selleks wõtnud, et lühidalt ära seletada neid kohti härra rkl. Ast'i kõnes, mis nähtawasti eksiarwamisi wõiksid esile tuua. Nimelt räägitakse siin kahe erisaatkonna loomisest: saatkond Washingtoni ja konsulaat New-Jorki. Tõepoolest on lugu nõnda, et Eesti wabariik wäljas peab saatkondi, kuhu üheks asutuseks kokku liidetud on konsulaat ja diplomaatline osa. Teine lugu on selles küsimuses, näituseks, Wenemaal, kus meil täielise saatkonna kõrwal Moskwas, weel peakonsulaat Peterburis on. Seletataw on see sellega, et ühel maal kaks tsentrumi asuwad. Ühes neist käib äriiline tegewus ja teises asub diplomaatline keskkoh. Just niisama kujuneb lugu ka Ameerikas. Ameerika konsulaat allub kõigiti saatkonnale. Mõeldaw on muidugi Ameerikasse ainult saatkond saata, kus ka konsulaar-osakond oleks. Kuid Ameerikas, nii nagu härra Ast wäga hästi teab, asub Ameerika walitsus Washingtonis ja selle ligidal on New-Jork, kus ärielu on koondatud. Sellepärast oli tingimata tarwilik üks saatkond kaheks teha, selle juures diplomaatline esitus jätta sinna, kus Ameerika walitsuse asutused, ja konsulaar-osakond sinna paigutada, kus Ameerika ärielu keskkoh. Nüüd on aga küsitaw ja sel-

lest ei saa mina aru, kuidas wiisi inimest saab pooleks jagada nii, et kaks ja pool jääksid Washingtoni ning kaks ja pool New-Jorki. Kuna aga alluw konsulaat kõik omad eeskirjad saatkonnalt saab, siis on loomulik, et üks osa konsulaadi tööst ära tuleb teha saatkonnal. Mina imestan selle üle, et härra Ast, kes poliitiliste küsimuste wastu huwi tunneb, kes Riigikogu väliskomisjoni liige on, et härra Ast niisugustes asjades väga wähe kodu on.

Mis muisse asjusse puutub, mis härra rkl. Ast siin ette tõi, rääkides siin läbipaistwatest arwudest ja tehes neist järeldusi, siis pean mina ütlemä, et suure tähelpanuga jälgides härra Ast'i kõnet, leidsin, et seal ettetoodud argumendid enamasti liig läbipaistwad on. Sellest rääkimata, et siin tihti ettekujutustes on loodud positsioone, et aga nende wastu waielda. Luban küsida, kas teie tõesti mõtlete, et esitaja, kes meil Ameerika sõidab, seal linnast linna sõidab ja konsulid otsib. Terwes ilmas kusagil seda ei tehta, waid konsulaatide asutamine ja paigutamine sünnib hoopis lihtsamalt. Mina wõin öelda, et saadikuks olles olen Scomes Wiiburi linnas konsuli ametisse pannud, ilma et ma Wiiburis käinud oleks. Harilikult määratakse konsulaat nii, et saatkond pöörab, kui ta arwab, et teatawas linnas on tarwis konsulaati asutada, sealse ärielu esitajate poole, nagu börse komiteede, kaubakambrite ja isegi linnawalitsuse poole tähendades, et meie tahaksime teie linnas konsulaati asutada, soowitage meile selleks wäärilist isikut. Ja kui see isik on leitud, ning sealt poolt jaataw wastus on tulnud, et selle riigi walitsus on temale selleks luba andnud, siis saab tema meie walitsuse poolt patendi ja ongi konsul. Midagi selle sarnast ei ole, nagu teie arwasite, et meie esitaja peab linnast linna sõitma, mis palju raha maksab. Minule, kui välisministeeriumi juhile paistab väga wõõ-

rastaw, et niiwõrd wilunud kõneleja, kui härra Ast, kes armastab pikki kõnesid pidada, laseb libiseda sarnase lause, näituseks, et meie krediitide fundeerimine wõiks diskrediteerida isikut, et meie diplomaatline wälisesitaja wõiks Ameerikas sattuda raskustesse jne. Mina arwan, et kogemata niisugune mõiste, nagu minu eelkõneleja härra Strandman seda siin pikemalt puudutas, härra Ast'i poolt ei wõinud lapsusena saada wäljendatud ja kui see meelega sündinud on, siis tuleks sellest küll järeldada, et see tahtmisega on sündinud.

Ma ei tea, kuidas Teie, härra Ast, selle peale waatate, aga minule on see wiis wõõras ja wastuwõtmata.

Juhataja J. Tõnisson: Sõna-soowijaid enam ei ole. Esitatud on peale väliskomisjoni ettepaneku weel rkl. Strandman'i poolt ettepanek wõtta käesolewa seaduseelnõu § 2 juurde märkus:

„Wälisministril on õigus saatkonna ametnikka Washingtoni saatkonnast New-Jorgi konsulaati ümber paigutada.“ Sellel märkusel on mõtet ainult siis, kui § 2 on wastu wõetud. Sellepärast kawatsen esmalt hääletamisele panna § 2. Selle korra wastu ei waielda. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 komisjoni poolt ettepannud kujul wastu wõetud. Nüüd panen hääletamisele härra Strandman'i poolt tehtud märkuse § 2 juurde. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on märkus wastu wõetud. Et mitte kahtlust ei oleks, panen § 2 ühes wastu wõetud märkusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 2 ühes märkusega wastu wõetud. Sellega on seadus II lugemisel wastu wõetud. Päewakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8.10 min. õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson.**

Abisekretäär **Osk. Köster.**